

Küfreden Düşünme Karşıtı Şükreden Düşünme

İlhami Güler, Ankara Okulu Yayınları. Ankara 2019. 1. Baskı. 208 sayfa. ISBN: 978-605-7596-14-7

MUHAMMET AYDIN¹

Ülkemizin üretken akademisyenlerinden olan İlhami Güler özgün bir çalışmasıyla okurların karşısındadır. Bu kitap yirmi dokuz makaleden oluşmaktadır. Kitabın tanıtımına geçmeden evvel yazarın son kitaplara ismen atıf yapmak faydalı olacaktır. *'Vidân böyle buyurdu'* 2015; *'Evrensel*

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, İslam Mezhepleri Tarihi ABD, (maydin@gumushane.edu.tr) orcid.org/0000-0002-0099-9024.

İslamcılığa doğru 2016; *'Kuş bakışı'* 2016; *'Sünniliğin eleştirisine giriş* 2017; *'İsimsiz ilhamlar'* 2017; *'Kur'an'ın mahiyeti ve yorumu'* 2018 ve *'Aklın içindeki ilhamlar'* 2018. Tanıtım yazımızda tüm makalelere değinilmeyecektir. Çarpıcı ve önemli olduğunu düşündüğümüz yerlere temas etmekle yetinilecektir. Ancak makalelerin başlıklarını vermek isabetli olacaktır.

1. *Düşünmenin iki farklı genetiği*; 2. *Küfreden düşünme karşıtı olarak şükreden düşünme*; 3. *İslami dünya görüşü: Tevhidi mi, ikili mi?*; 4. *İslam dünyasının bugünkü sorunu: İmansız ve düşüncesiz Müslümanlık*; 5. *Vicdansız Müslümanlık*; 6. *İmanın ahlaki temeli ve din*; 7. *Haniflik ve deizm arasındaki fark*; 8. *Tarihselciliğe dair yanılığ*; 9. *Vahyin mahiyetine dair tasavvurlar ve tarihselcilik*; 10. *Kötülük ihtimali/imkanı olarak samimi dindarlık*; 11. *İslam'da temsil ve Türkiye'de dini otorite sorunu*; 12. *Muhafazakar-sağcı siyasetin 1950 sonrası serancamı üzerine*; 13. *İç siyaset: savaş mı yarış mı?*; 14. *Mutlak hakikat iddiası ve politik şiddet arasındaki genetik ilişki*; 15. *Din sponsorluğu*; 16. *Nüfuz hırsızlığı*; 17. *Örgütlü dindarlığın (tarikât ve cemaat) doğuş tarihi ve meşruiyeti sorunu/teolojik bir yaklaşım*; 18. *Pozitif yasa/hukuk-kanun ve vicdan arasında adaleti/Allah'ı arama*; 19. *Rahmani siyaset ve laiklik*; 20. *Siyasette biz ve öteki oluşturmanın kıstasları üzerine*; 21. *İslam dünyasında yaratma-üretme ve hukukun olmayışının nedenleri üzerine*; 22. *Sünniliğin tarihi-güncel teolojik ve politik krizi üzerine*; 23. *Türkiye: politikada kurumlaşmadan kişi kültüne/saltanat-hilafet dönüş/düşüş*; 24. *Türkiye'de din davasında dört düşünce tarzı*; 25. *Fazlur Rahman'ın davası ve Türkiye ilahiyatının vaziyeti*; 26. *Vatanseverliğin ve vatan hainliğinin kriterleri üzerine*; 27. *Fetö'yü ve 15 Temmuz anlamak*; 28. *Sünniliğin Türkiye sancıları üzerine* ve 29. *İnsafsız ithamlara İlhami cevaplar*.

Güler ilk makalesinde birbirinden tamamen farklı gördüğü iki tür düşünme tarzından söz etmektedir. Söz konusu iki tip düşünme tarzının niteliksel farkını yazardan takip edelim: "İki düşünme tarzlarının ana dilleri birbirinden farklıdır. Birininki asli olarak şiir iken; ötekinkini asli olarak nesirdir(felsefe-bilim). Anadili olanın başka bir dil öğrenmesi sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. *Şükreden dini-ahlaki düşünmenin* anadilinin şiir olması, dinin-ahlakın his-duygu ve sezgi-ilham gerektirmesindedir. *Şükreden düşünme*, duyu verileri, düşünme/mantık duygu ve sezgiyi birlikte kullanır (kalp-fuâd-lübb-basiret-nur...). *Felsefi-bilimsel/ontolojik düşünme* için önce logos var iken, *şükreden düşünme* için önce varlığı yaratma ile konuşmuş olan Tanrı'nın kevnî ayetlerini dinleme vardır. Dünya biri için vahşi, av, sahip olunacak meta, stok/kaynak/rezerv iken; ikincisine göre

misafir olarak insanın içinde barınacak-ikamet edecek emanet bir bahş-lütuf-ikram-ihsan ve nimetler toplamıdır. Birisi hayretle dünyaya ‘bu değirmenin suyu nereden geliyor?’ diye bakarken; diğeri dünyaya karşı ‘üzümü ye, bağıını sorma’ nankör/küfr tutumu içindedir.” (Güler, 2019: 11)

Şükreden düşünmenin İslam tarihinde İslami ilimler marifetiyle parçalandığını düşünen Güler, bu süreci şöyle açıklar: “Şükreden düşünme, İslam tarihinde beyan (fıkıh-kelam-tefsir-hadis), burhan (felsefe) ve irfan (tasavvuf) olarak parçalanmıştır. Beyan düşünceyi nassa/nakle/metne dikişlerken; burhan Yunan felsefesinin yaptığı gibi düşünmeyi salt mantığa/özdeşlik bağlamış; irfan ise onu salt sezgiye indirgemıştır. İnsanın kalbine, basiretine, ruhuna, lübb (öz)üne hitap eden ve adı/sıfatı Kur’an, Furkan, huda, zikra, mev’ize, şifa, ziya, nur, kitap, ruh, rahmet, ilim, hikmet, tefsir, beyan olan ve insandan daima canlı bir şekilde tefekkür, taakkul, tedebbür, tezekkür, tafakkuh, teşekkür etmesini isteyen şükreden düşünmenin/şükran/iman/ilim/itkan parçalanmasıdır olup biten.” (Güler, 2019: 35)

İlhami Güler bir diğerk makalesinde vicdanın nasıl dumura uğratıldığını maddeler halinde şöyle sıralamaktadır: 1. Kur’an, Allah’ın insan vicdanı, sağduyusu ve dili/Arapça aracılığı ile insana hitap etmiş canlı/dinamik/mahlûk sözü olduğu halde; Sünnilik Kur’an’ı Allah’ın kendi gibi kadim değışmez sözü/kelam olarak mutlaklaştırmış ve kutsallaştırmıştır. 2. Dinin kaynağı yaşamın dinamizmine paralel olarak sürekli vicdandan kaynaklanan söz söyleme ve amel ortaya koymaktan çıkarılmış; söylenmiş sözlerin, verilmiş hükümlerin taklit ve tekrar edilmesine indirgenmiştir. 3. Yeni ortaya çıkan sorunların din açısından çözüme kavuşturulması olarak benimsenen kıyas, tarihi süreç içinde tedrici olarak kitabına uydurma ve hile-i şeriyeye yani vicdansızlığa dönüşmüştür. 4. Kadercilik teorisi, insan özgürlüğünü/vicdanını yok sayarak, insanın başına gelen bütün iyilik ve kötülüklerin Allah’ın takdiri/planlaması ile olduğu iddiası ile insan vicdanını dumura uğrattı. 5. Bir kere edinilmiş kesin-zihinsel/bilgisel itikad, iman sanılarak, imanın sürekli vicdan ve akıl ile edinilmesi gereken/artan-eksilen, canlı, duygusal değerlilik yaşantıları olduğu gerçeğı ortadan kaldırıldı. 6. Böylece İslam amentü/itikad, İslam’ın beş şartı/ibadetler ve helal-haramlardan oluşan (32-54) farza indirgenmiş oldu. 7. Siyasette Kur’an, kamusal işlerin müminler arasında şûra ile herkesin katılımı/vicdan-aklı-menfaati ve ahlaki sorumluluk üstlenmesi ile çözülmesi gerektiğini önerirken, Muaviye’nin güç ile iktidarı ele geçirmesi ile Bizans ve İrânlılardan taklit yoluyla alınan saltanat/hilafete dönüştürüldü. (Güler, 2019: 61)

Başka makalesinde yazar ilginç ve çarpıcı tespitlerde bulunmaktadır. Şöyle ki, samimiyet ve dindarlık, genel olarak pür iyilik, erdem, fazilet, hayr vb. olarak görülür. Özü itibariyle de öyledir ve öyle olması gerekir. Ancak insanlık ve dinler tarihine baktığımızda pratikte hiç de öyle olmadığını görüyoruz. Samimiyet ve dindarlık, akıl almaz kötülükler de üretebilmektedir. Bunun iki sebebi vardır. 1. Samimiyetin cehalet ve kör-inanç-dogmatizm/taklit ile birleşmesi. 2. Dindarlığın yanlış temeller/itikatlar/ilkeler üzerine kurulmasıdır. Yazarın bu düşüncesine Kur'an'dan referansı da bulunmaktadır. Kur'an, cehalet ile birleşmiş bu samimi dindarlığın kötülük üretebileceğini teşhis etmiştir: "De ki: Amelce en çok ziyana uğrayanlar, iyi iş yaptıklarını sandıkları halde, dünyada yaptıkları amelleri boşa gitmiş kişilerdir."² "Onlara: yeryüzünde fesat çıkarmayın dendiğinde, 'ne münasebet biz, ıslah edicileriz' derler."³ (Güler, 2019: 96) Güler genel siyaset konusuna dair önerilerde de bulunmaktadır. Söz gelimi İslam dünyasına önerisi, Allah'ın rahman sıfatı, nasıl ki dünyada mümin-kafir ayrımı yapmadan herkese eşit muamele ediyor; bunun gibi siyaset ve devletin, Rahmaniyyetin bir tecellisi olarak, ülke sınırları içinde bulunan her din ve dilden vatandaşlarına karşı tarafsız, adil, hakkaniyetli ve eşit davranmasıdır. Diğer yandan Kur'an açısından siyaset, hukuk ve iktisat süreçlerinin *büyük sevaplar* veya *büyük günahlar* olarak dinsel oldukları da izahtan varestedir. Bu noktada önerisi, bu alanlarda sorun çözme makamında olanlar Allah/Kur'an ve Hz. Muhammed/sünnet'in yaptığı gibi insanların onurunu ve maslahatını koruyan önerilerini bize gerekçeli olarak, yani akla, vicdana, maslahata, hikmete yaslanarak açık ve aleni olarak getirsinler ki, onlara itiraz etme ve düzeltme hakkımızı kullanalım. (Güler, 2019: 142)

Sonuç olarak İlhami Güler'in eseri ele aldığı konular itibariyle yerel, ulusal ve evrensel karakterdedir. Yazarın dile getirdiği düşünceler mutlaklık iddiası içermemektedir. Gerekçeli olmak kaydıyla düşünceleri tartışmaya açıktır. Bu husus, kitabın üslûbundan/dilinden kolaylıkla anlaşılabilir. Hem ülkemizdeki dini düşüncenin hem de genel manada İslam düşüncesinin ahvaline yönelik tespitlerde ve önerilerde bulunması eseri değerli kılmaktadır. Taşıdığı bu niteliklerden ötürü eserin genel okur kesimine hitap ettiği kolaylıkla söylenebilir. Bu eser akademi, kültür, entelektüel ve sosyal hayatımıza yeni perspektifler açmaya aday değerli bir eserdir.

² bk. Kehf, 18/103-104

³ bk. Bakara, 2/11.